

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

(за матеріалами XI Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентства й наукової молоді,
Харків, 15 квітня 2021 року)

ДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808

Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 10.09.2021 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики

Мельників Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови

Обиденнікова Марина Олегівна – здобувач II курсу третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри української мови

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія ХХІ століття [Електронне видання] : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді, Харків, 15 квітня 2021 р. / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди ; [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред.) та ін.]. Харків, 2021. 164 с.

©Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2021

©Автори публікацій, 2021

ЗМІСТ

<i>Граматичні «помилки» в сучасній постмодерній поезії .....</i>	8
<i>Адамова Дарія</i>	
<i>Проблема мовних штампів та кліше у сфері публічного управління....</i>	11
<i>Бартош Юлія</i>	
<i>Вербалізатори категорії «щастя» у творах Василя Мисика.....</i>	12
<i>Валенко Анжела</i>	
<i>Шляхи формування комунікативної компетентності на заняттях з української мови.....</i>	15
<i>Гаплєвська Інна</i>	
<i>«Червоний» Андрія Кокотюхи як зразок сучасного історичного роману.....</i>	17
<i>Гвоздь Єлизавета</i>	
<i>Словесні образи небесних світил у мовотворчості Івана Перепеляка..</i>	23
<i>Горенко Вікторія</i>	
<i>Лесичні й фразеологічні біблізми в епістолярному дискурсі Лесі Українки.....</i>	27
<i>Горюн Тетяна</i>	
<i>Числівник у поетичному мовленні постмодерністів.....</i>	29
<i>Гриненко Інна</i>	
<i>Мотивація володіння основами бізнес-англійської мови.....</i>	31
<i>Грицай Яна</i>	
<i>Звертання як синтаксичний засіб експресивізації поетичного тексту (на матеріалі збірки Л. Костенко «Річка Геракліта»).....</i>	32
<i>Грицай Яна</i>	
<i>Концепт Китай в українській мовній картині світу.....</i>	36
<i>Ван Дацзюнь</i>	
<i>Мовна норма vs мовна девіація в навчально-комунікативному дискурсі.....</i>	38
<i>Єрмоленко Софія</i>	
<i>Феміністична проблематика малої прози Лесі Українки.....</i>	43
<i>Жилівостова Інна</i>	

Горюн Тетяна Олександрівна
Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Наук. кер.: д. філол. н., доц. Н.В. Піддубна

ЛЕСИЧНІ Й ФРАЗЕОЛОГІЧНІ БІБЛІЇЗМИ В ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Листування у творчій спадщині Лесі Українки посідає особливе місце й не втрачає актуальності з плином часу, бо в її листах – увесь непростий світ взаємин письменниці з різними людьми.

Епістолярій Лесі Українки в різних аспектах досліджували В. Сімович, Т. Панько, С. Єрмоленко, Т. Салига, С. Богдан, М. Крупа, О. Сліпушко, С. Кочерга, М. Коцюбинська та ін. Порівняно з художньою творчістю епістолярій Лесі Українки в лінгвостилістичному аспекті залишається менш дослідженим, це ж стосується, зокрема, й особливостей уживання бібліїзмів у листах поетеси, що й зумовлює актуальність цієї розвідки.

Мета роботи – визначити основні групи бібліїзмів, що функціонують в епістолярному дискурсі Лесі Українки.

Предмет дослідження: епістолярна спадщина Лесі Українки.

Об'єкт: бібліїзми в епістолярному дискурсі Лесі Українки.

Термін «бібліїзм» у наукових джерелах тлумачать як слова, стійкі словосполучення й значніші відрізки тексту, безпосередньо чи опосередковано проєктовані на текст Біблії (чи на біблійні сюжети) й відображені в лексикографічних працях чи не фіксовані в них [1].

У листах Лесі Українки виявлено різні типи бібліїзмів, зокрема лексичні, фразеологічні, залапковані та нелапковані біблійні цитати, що вважаємо важливою ознакою її епістолярного дискурсу.

Леся Українка активно використовує лексичні бібліїзми *амінь*, *жупел*, *жони-мироносиці*, *пророк*, *змій* та ін.: «... а там їй легко міг би бути “амінь”...» [1, 385], а лексичний бібліїзм *змій* у листах вона вживає не лише в узвичайному біблійному значенні “спокусник”, а розширює його узвичаєну семантичну структуру, актуалізуючи смисли ‘дискомфорт’, ‘незатишність’, напр.: «Якби не гадюки, то Буркут був би ідеальним місцем пробування для мене, не скажу раєм, бо в раю теж були гадюки (змій), отже, рай не був би теж ідеальним для мене» [2, 260].

Доволі часто Леся Українка використовує найменування біблійних осіб: *Єва*, *Ісус Христос*, *Рахіль*, *месія*, *Марфа*, *Марія*, *Міріам* та ін.

Серед фразеологічних бібліїзмів, ужитих Лесею Українкою в листах, фіксуємо, зокрема, такі: *по ділах їх пізнаємо їх* [1, 324], *глас вопіючого в пустелі* [2, 68], *у поті чола* [1, XI, 185], *земля обітована* [2, 129], *камінь спотикання* [2, 187], *хліб насущний* [2, 134] та ін.

Так, наприклад, у листах Лесі Українки неодноразово вжито ФО «*притча во язицех*», що походить із П'ятикнижжя Мойсєвого і має значення «предмет загального осуду», «об'єкт глузування», «те, про що всі говорять» [2, 80], і саме з таким узвичаєним значенням його вживає і поетеса: «Жінкою

тут погано бути, а дівчиною ще гірше, якби тут почати так жити, як живуть всі мої знайомі дівчата, то можна б стати **притчею во язицех...**» [2, 80].

У листах Лесі Українки бібліїзм *царсто небесне* належить до одного з найчастіше згаданих. Зокрема поетеса його вживає в порівняльно-зіставному контексті з акцентом на фізичні болі й страждання, яких їй довелося зазнати раніше з актуалізацією сем 'вічні блага', 'вічна насолода': «Я була хора 16 років, нареши́ті знайшовся хірург, що схотів мене різати, операція і вся процедура після неї були такі, що вдруге я собі й за **царство небесне** такого не хочу...» [2, 112].

Доволі часто Леся Українка вдається до трансформації біблійних фразеологізмів, виявляючи тим самим свою лінгвокреативність, схильність до мовної гри. Як зразок такого трансформованого фразеологічного бібліїзму може слугувати ФО *кинути камінь*, який уперше згадано в Старому Заповіті (Книга пророка Єзекіїля, 6: 40) зі значенням «побити камінням» і який у сучасних мовах означає «засуджувати когось», «ставитись до когось з погордою, з презирством» [2, 258]). Леся Українка трансформує його у твердження *я сього каміння не зважуся здійснити* у листі до Йосипа Маковея: «Що ж до того, що часто українські сім'ї говорять по-російськи, то, здається, не так давно було, що галицькі русинські сім'ї говорили по-польськи; якби у нашої мови були такі права в Росії, які є в Галичині, то я твердо вірю, що й ми не zostалися б позаду, а тепер нехай хто хоче **кидає камінь на українців**, пригнічених школою, урядом, громадськими інституціями, тільки **я сього каміння не зважуся здійснити**. Щоб Ви вірили в мою безсторонність, я мушу сказати, що вихована я в українській мові і що до нашої сім'ї той камінь патріотичний все одно не долетить, хоч і буде кинутий. Жаль мені, що межі Галичиною і Україною в остатні часи частіше перелітають такі камінці, ніж слова щирої поради» [2, 258].

Фразеологізм *нехай обмине ця чаша мене*, що в переносному значенні: надія на те, що вдасться уникнути тяжких випробувань, мук фізичних і душевних, а у трансформованому вигляді *минула чаша сія* Леся Українка використала в контексті вияву вдячності за можливість уникнути прилюдного виступу й участі в літературному вечорі, улаштованого на її честь у Вижниці: «**Минула мене чаша сія і слава богу за його милосердя на сей раз**» [2, 312].

Висновок. Аналіз епістолярію Лесі Українки дає підставу зробити висновок про біблійність як одну з прикметних ознак її листів, що виявляється в активному вживанні бібліїзмів різних типів – від лексичних до текстових. Письменниця вміло трансформувала ці одиниці задля інтелектуалізації й експресивізації власного епістолярного мовлення, і для збагачення української літературної мови.

Література

1. Піддубна Н. В. До питання про статус бібліїзмів у сучасній українській мові / Н. В. Піддубна // Лінгвістичні дослідження. - 2017. - Вип. 45. - С. 40-46. 2. Українка Леся. Зібрання творів у дванадцяти томах. Листи / Леся Українка. – К.: Наукова думка, 1979. – Т.11. — 478 с. 3. Українка Леся.

Зібрання творів у дванадцяти томах. Листи / Леся Українка. – К.: Наукова думка, 1979. – Т.12. — 694 с.

Гриненко Інна Андріївна
Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. І. А. Павлова

ЧИСЛІВНИК У ПОЕТИЧНОМУ МОВЛЕННІ ПОСТМОДЕРНІСТІВ

Художня література, зокрема поезія, дає багатий матеріал для вивчення семантики слів у її динаміці. Цікавим і складним явищем в українській літературі є творчість поетів-постмодерністів. Про постмодернізм можна говорити як про певний емоційно-психологічний стан свідомості. Літературний постмодернізм – гроно яскравих творчих індивідуальностей, яким властива неповторність, взаємна неподібність. Ми звернулися до поетів-постмодерністів як до когорта людей, поетичне мовлення яких сконденсувало вибух громадської свідомості, патріотичних почуттів, що виявилось у творенні нових оригінальних образів, тропів, у розширенні семантики словесних знаків.

Мета дослідження – виявити і проаналізувати специфіку вживання числівників як дискурсивних одиниць у мові українських поетів-постмодерністів.

Джерельна база роботи — твори поетів-постмодерністів, зокрема збірка віршів «Перед тим, тоді і після» В. Цибулька, «Автогеографія» І. Бондаря-Терещенка і «Апокрифи степу» Р. Мельникова. Фактичний матеріал зібрано шляхом суцільної вибірки контекстів, у яких функціонують числівники та їх похідні.

З-поміж засобів збагачення поетичного мовлення представлених поетів виокремлюємо числівник, що містить значний прагматичний потенціал.

Більшість мовознавців у своїх дослідженнях наголошують, що числівнику не притаманна здатність до активної реалізації художніх засобів. Але мова художньої літератури, а саме поетична мова, засвідчує, що поряд із своєю основною функцією – позначення числа або кількості, числівник може виконувати ряд інших функцій, насамперед гіперболічну, символічну, концептуальну. Це підкреслюється тим, що числівник у мові художніх творів вживається не тільки для найменування точно визначеної кількості, а й для вираження різного ступеня деталізації, для експресивності, для достовірності інформації, тобто семантика числівника може мати додаткове смислове навантаження [3: 77].

Число в поезії відображає позамовну дійсність, але мова здатна систематизувати число, змусити грати певну роль, яку воно мало в давніх міфологічних культурах. Та навіть ті числа, які не є носіями символіки, теж мають здатність увиразнювати поетичне мовлення, є носіями індивідуально-авторського сприйняття дійсності.